

ODPRTA TRIBUNA

Zvezna in slovenska ustava II

Matjaž
Kmecl

Zblojeni bolnik in ustava

Ko človek posluša in prebira razprave o dopolnjevanju in spreminjanju ustave, se malce prestrašen spomni aforistične domislice, ki pravi, da je konstitucija zdravje naroda. Vse, kar se namreč zdaj vidi in sliši, prevečkrat govori, da ti naši narodi preprosto niso pri dobrem zdravju in jim očitno tudi ni preveč zanj. V razpravljanih je toliko iracionalnosti, prestižnosti, zabavljanja, prikrivanja resničnih interesov, alibičnosti, hipokrizije, toliko navzkrižnosti, po naključju ali ne jih spremljajo tolikšne afere, tako kolerični, neizdelani in protislovni interventni ukrepi (z devizami, pokojninami, družbenimi dejavnostmi, davki itd.), tako opazni in včasih že kar množični štrajki, kot da ima vsa federacija visoko vročino, leži v postelji in se ji pomalem že blede. V takšnem stanju potem želi zidati novo hišo svojega bivanja.

Saj so že drugi povedali, da ni najbolj pametno – in bogve če nimajo prav.

Hiša je nedvomno potrebna te in one prenove, toda kakšne in katere, o tem so si predstave zelo različne. Zdi se, da je za zdaj v tem najbolj skrajno in ostro srbsko stališče. Na penovskem pogovoru v Ljubljani je Dobrica Ćosić zahteval radikalno zamenjavo ustave iz leta 1974, češ da je, če sem si prav zapomnil, docela zavrla razvoj srbskega naroda. Dokončno da je odprla in zavozila kosovsko vprašanje, potisnila srbsko gospodarstvo v recesijo in v prevelike dajatve, kar jo je pripeljalo v izčrpanost. Ćosić seveda v Srbiji ni kdorsibodi, poleg tega je vrhunski intelektualec; na pogovorih so sedeli še štirje takšni in nobeden ga ni demantiral. Vsi so govorili po alibični logiki, kot da so vsega hudega v Srbiji krivi samo in izključno drugi, med njimi seveda tudi ustava, Srbija je postala objekt, trpna žrtev – in zdaj je tega dovolj. – Doslej sem mislil, da je tak način razmišljanja slovenska specialnost, značilen refleks nedržavnega naroda, ki mu je zmeraj vladal kdo drug, zdaj pa se je nenadoma in zelo jasno pokazalo, da na tak način razmišlja tudi glava najbolj samozavestnega in državnega naroda pri nas.

Če pa razmišlja ta tako, si lahko mislimo, kako more biti šele drugod po Jugoslaviji: alibičnost in trpnost je splošna metoda razmišljanja in govorenja – vsi smo reveži, vsi smo žrtve, vsem se nekaj jemlje, vsi bi morali nekaj dobiti. Kajpak se na skrivaj ve, da ni vse tako, da so to špekulacije in prikrievanje nesposobnosti ali udobne lenobe in goljufije, toda če je človek revež in celo žrtev, potem je proletarec in takšnemu je treba solidarno, v imenu socialističnih idej, pomagati. Čosić seveda ni tako neumen, da ne bi znal brati statistik (uradnih!) in tam tudi našel, kako je v resnici z dajatvami za nerazvite, kdo zares daje največ; tudi zelo dobro ve, da je SR Srbiji ta čas uspelo izstopiti iz jugoslovanskega »kluba razvitih« in da se je s tem znatno razbremenila, da je hkrati uspela precejšnje število svojih občin pripeljati med nerazvite, kar pomeni vsaj različne carinske in davčne olajšave. To vse seveda ve, obenem pa seveda tudi, da smo razvili posebno pojmovanje razrednosti: bolj ko smo reveži (vzroki niso važni), bolj smo proletarski in bolj »naši«. Našim pa je treba pomagati.

Tega ne zapisujem zato, da bi odpiral izrecno polemiko – niti s Čosićem niti s komerkoli drugim, temveč le za eksempl, da bi na primeru pokazal utemeljenost svojega dvoma glede tega, ali lahko iz vse te ustavne razprave nastane kaj bistveno pametnega, dobrega, za vse sprejemljivega in koristnega. V takšnem položaju seveda. Če se obnašamo alibično, če nas ni zraven, potem se ne upravljamo sami, potem ne moremo delati ustave kot temeljnega akta svojega upravljanja. Če mislimo, da moramo radikalno spremeniti kar celotno ustavo samo zato, da bi rešili kosovski problem in zaostajajočo srbsko produkcijo, potem je to – najmanj – velika zabloda. – Spet navajam samo za ponazoritev napadalne trpnosti splošne mentalitete.

Če na koncu koncev začnemo vsi vpiti na pomoč in čez krivičnost tega sveta ali države, v kateri nam je dano živeti, kdo bo potem sploh lahko še »solidarnostno« pomagal? – Kakšen blok, ta ali oni, izbire ni veliko, bi se najbrž že našel, ampak – prvič – veliko vprašanje je, kako bi spet bili s tem zadovoljni, in – drugič – današnja poza bi se nam hitro sprevrgla v bridko realnost, pa še hvaliti bi se morali, kako nam gre dobro. Kakšna prihodnost, kakšne travme! In zagotovo si ustave po svoji meri in po svojih potrebah ne bi delali niti približno.

Ali lahko torej v bolezenskem stanju napredujoče alibičnosti, ki je seveda oblika hotene samoodtujenosti in neavtentičnosti, ustvarimo kaj bolj avtentičnega in odgovornega? – Dvomim. – Vendar, če že, potem za nobeno ceno s štacunarjenjem, v kakršnem se žal tudi Slovenci zadnje čase poskušamo z dramatično naivnostjo, temveč z jasnimi, postulatnimi načeli, ki so sicer bila v naši politični javnosti že večkrat dovolj nedvoumno izražena: DA, če gre v prilog večje suverenosti federalnih enot in nacionalnih kultur, če gre za neodtujevanje dela in če gre za modernizacijo celotne produkcijske sfere, za njeno prestrukturiranje in usmerjanje v poindustrijsko, inovacijsko družbo. Sicer NE. – Mislim pa še enkrat, da malarična glava ni zmožna misliti prek kozarca limonade in kinina. V vročičnih blodnjah je težko ali kar nemogoče delati zdrave in smiselne življenjske načrte.

Zelo preprosto mislim, da bo – kot za sedaj kaže – od zadeve več zdrahe ko koristi, več trsk kot polen, in da bi nam mogoče ustava iz leta 1974 morala vsaj za nekaj časa vendarle zadostovati in z dovoljšnim pridom služiti. Dokler ne ozdravimo.